

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра комп'ютерних систем, мереж і кібербезпеки (№ 503)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова НМК



(підпис)

Д.М. Крицький

(ініціали та прізвище)

«31» серпня 2021р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОBOB'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Дискретна математика

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 12 «Інформаційні технології»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 125 «Кібербезпека»
(код та найменування спеціальності)

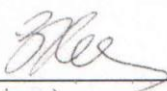
Освітня програма: «Безпека інформаційних і комунікаційних систем»,
«Кібербезпека індустріальних систем»
(найменування спеціалізації)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2021 рік

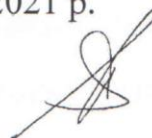
Розробник: Холодна З. Б., старший викладач
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)


(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри _____
комп'ютерних систем, мереж і кібербезпеки
(назва кафедри)

Протокол № 1 від « 30 » 08 2021 р.

Завідувач кафедри д.т.н., професор
(науковий ступінь та вчене звання)


(підпис)

В. С. Харченко
(ініціали та прізвище)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>12 «Інформаційні технології»</u> (шифр та найменування) Спеціальність <u>125 «Кібербезпека»</u> (код та найменування) Освітня програма <u>«Безпека інформаційних і комунікаційних систем, кібербезпека індустріальних систем»</u> (найменування) Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Цикл обов’язкової підготовки
Модулів – 2		Навчальний рік 2020/2021
Змістових модулів – 3		Семестр
Індивідуальне науково-дослідне завдання: розрахункова робота		
Загальна кількість годин – 64 ¹⁾ /120		2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3,5		Лекції ¹⁾
		32 годин
		Практичні ¹⁾
		32 годин
		Лабораторні ¹⁾
		0 годин
		Самостійна робота
	56 години	
	Вид контролю	
	Іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 64/56.

¹⁾Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину в залежності від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення: надання бакалаврам теоретичного фундаменту для коректної постановки, формального подання та обґрунтування методу рішення теоретичних та практичних задач в області алгоритмізації, проектування та побудови інформаційних систем.

Завдання: формування у студентів базових понять і навичок для побудови та визначення властивостей основних об'єктів дискретної математики: логічних висловлювань, множин, комбінаторних об'єктів, алгебр, графів, дерев – для вирішення відповідних задач при розробці та аналізі інформаційних систем для використання у професійній діяльності.

Програмні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- здатність ідентифікувати, класифікувати та описувати роботу програмно-технічних засобів, комп'ютерних та кіберфізичних систем, мереж та їхніх компонентів шляхом використання аналітичних методів і методів моделювання.
- здатність аргументувати вибір методів розв'язування спеціалізованих задач, критично оцінювати отримані результати, обґрунтовувати та захищати прийняті рішення.
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми за професійним спрямуванням
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації.

Програмні результати навчання:

- знати і розуміти наукові положення, що лежать в основі функціонування комп'ютерних засобів, систем та мереж.
- мати навички проведення експериментів, збирання даних та моделювання в комп'ютерних системах.
- вміти застосовувати знання для ідентифікації, формулювання і розв'язування технічних задач спеціальності, використовуючи методи, що є найбільш придатними для досягнення поставлених цілей.
- вміти системно мислити та застосовувати творчі здібності до формування нових ідей.
- вміти здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання задач комп'ютерної інженерії.
- вміти ефективно працювати як індивідуально, так і у складі команди.
- вміти виконувати експериментальні дослідження за професійною тематикою.
- вміти оцінювати отримані результати та аргументовано захищати прийняті рішення.
- спілкуватись усно та письмово з професійних питань українською мовою та однією з іноземних мов (англійською, німецькою, італійською, французькою, іспанською).
- здатність адаптуватись до нових ситуацій, обґрунтовувати, приймати та реалізовувати у межах компетенції рішення.
- усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя з метою поглиблення набутих та здобуття нових фахових знань, удосконалення креативного мислення.
- якісно виконувати роботу та досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики.

Пререквізити — дисципліна є обов'язковим компонентом освітньої програми і базується на деяких поняттях шкільної математики.

Кореквізити — «Теорія інформації і кодування», «Теоретичні основи криптології», «Захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Архітектура комп'ютерів», «Інформаційно-комунікаційні системи», «Організація баз даних», «Операційні системи», «Моделі та структури даних», «Надійність та функціональна безпека інформаційно-управляючих систем», «Системи технічного захисту інформації», «Комп'ютерна електроніка і схемотехніка», «Технології програмування», «Технології проектування комп'ютерних систем», «Комп'ютерна електроніка і схемотехніка».

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Поняття комбінаторних задач. Основні правила і формули комбінаторики. Твірні функції. Принцип включення виключення. Основні визначення теорії графів; дерево графа, кліка графа; Алгоритми оптимізації на графах.

ТЕМА 1. Комбінаторика.

1. Поняття комбінаторних задач. Основні правила і формули комбінаторики. Твірні функції.
2. Принцип включення виключення.

ТЕМА 2. Теорія графів

1. Основні визначення: вершини, ребра, дуги, інцидентність, суміжність, зв'язність, способи завдання графа, циклічність, зваженість, ступінь, повнота, дводольна, ізоморфізм, гомеоморфізм, частини графа, кліка графа, планарність
2. Дерева, способи завдання дерева (алгоритм побудови символу дерева, алгоритм відновлення дерева з його символу). Дерево графа, алгоритм породження повних підграфів (знаходження клік графа).

ТЕМА 3. Алгоритми оптимізації на графах

1. Алгоритм пошуку в глибину для топологічного сортування.
2. Алгоритми знаходження мінімального остового дерева графа (алгоритм Краскала та алгоритм Прима).
3. Знаходження найкоротшої відстані від заданої вершини у всі досяжні вершини даного графа (алгоритм Дейкстри).
4. Знаходження найкоротшої відстані від заданої вершини в задану (метод гілок і меж). Критерії відсікання.
5. Знаходження максимального потоку в мережі (алгоритм позначок Форда і Фалкерсона).
6. Задача про максимальне паросполучення в графі загального вигляду.

Змістовний модуль № 2. Поняття абстрактного автомата. Умови автоматності. Мінімізація станів повних автоматів. Часткові автомати. Мінімізація часткових автоматів (знаходження покриваючого автомата). Математичні моделі дискретних асинхронних систем

ТЕМА 4. Введення в теорію кінцевих автоматів

1. Поняття абстрактного автомата. Поняття стану автоматів, вхідного і вихідного слів. Способи завдання автоматів. Умови автоматності.
2. Автомати Милі і Мура.
3. Поняття k-еквівалентності. Мінімізація станів повних автоматів.
4. Часткові автомати. Мінімізація часткових автоматів (знаходження покриваючого автомата).
5. Композиція і декомпозиція автоматів. Послідовні і паралельні автомати.

ТЕМА 5. Математичні моделі дискретних асинхронних систем

1. Математичні моделі дискретних асинхронних систем (мережі Петрі). Проблеми синхронізації та паралелізму.
2. Деякі класичні задачі моделювання конфліктів в мережі Петрі: задача про взаємне виключення, задача про виробника/споживача, задача про читання/запис, задача про мудреців, що обідають. Механізми синхронізації: P- і V- системи.

Модульний контроль.

Змістовний модуль № 3. Теорія кодування і алгоритми стиснення. Поняття економного і оптимального кодування. Класифікація алгоритмів кодування (стиснення).

ТЕМА 6. Теорія кодування і алгоритми стиснення

1. Проблеми кодування і декодування. Роздільні схеми. Префіксні схеми. Алфавітне кодування. Ціна кодування.
2. Економне кодування Фано. Оптимальне кодування Хаффмена.
3. Класифікація алгоритмів кодування (стиснення): алфавітне, групове, словарне, адаптивне, напіваадаптивне, не адаптивне. Приклади алгоритмів кодування: групового — RLE, словарного — LZW.

4. Пряме і зворотне перетворення BWT.

Модульний контроль.

Модуль 2

Індивідуальне завдання — розрахункова робота: «Алгоритми оптимізації на графах».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. Поняття комбінаторних задач; основні правила і формули комбінаторики; твірні функції; Основні визначення теорії графів; дерево графа, кліка графа; алгоритми оптимізації на графах					
1. Поняття комбінаторних задач; основні правила і формули комбінаторики.	4	1	1	-	2
2. Принцип включення виключення.	4	1	1	-	2
3. Основні визначення теорії графів.	5	2	1	-	2
4. Дерева. Дерево графа, кліка графа.	14	4	4	-	6
5. Алгоритми оптимізації на графах.	22	4	4	-	14
Модульний контроль 1	1		1		
Разом за змістовним модулем 1	50	12	12	0	26
Змістовний модуль № 2. Поняття абстрактного автомата. Умови автоматності. Мінімізація станів повних автоматів. Часткові автомати. Мінімізація часткових автоматів (знаходження покриваючого автомата). Математичні моделі дискретних асинхронних систем					
6. Введення в теорію кінцевих автоматів.	4	2	1	-	1
7. Побудова еквівалентних автоматів.	9	2	2	-	5
8. Часткові автомати.	8	2	2	-	4
9. Математичні моделі дискретних асинхронних систем (мережі Петрі).	5	2	1		2
10. Деякі класичні задачі моделювання конфліктів в мережі Петрі.	5	2	1		2
Модульний контроль 2.	1		1		
Разом за змістовним модулем 2	32	10	8		14
Змістовний модуль № 3. Теорія кодування і алгоритми стиснення. Поняття економного і оптимального кодування. Класифікація алгоритмів кодування (стиснення)					
11. Теорія кодування і алгоритми стиснення. Проблеми кодування і декодування.	12	4	4		4
12. Класифікація алгоритмів кодування (стиснення). Кодування та декодування інформації за допомогою деяких алгоритмів.	19	6	5		8
Модульний контроль 3	1		1		
Разом за змістовним модулем 3	32	10	10		12
Модуль 2					
Індивідуальне завдання	6				6
Усього годин за семестр	120	32	32		56

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Немає	

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Немає	

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Рішення різноманітних комбінаторних задач	2
2	Різнноманітні засоби завдання графів. Характеристика графів.	1
3	Способи завдання та знаходження маршрутів у даному графі. Знаходження підграфів та частин графа.	1
4	Знаходження дерева по його символу та навпаки. Знаходження клик графа та дерев графа..	2
5	Знаходження мінімального остового дерева графа за алгоритмом Прима.	2
6	Знаходження найкоротшої відстані від заданої вершини у всі досяжні вершини даного графа	2
7	Знаходження найкоротшої відстані від заданої вершини в задану.	2
8	Знаходження максимального потоку в мережі.	2
9	Різнноманітні засоби завдання автоматів. Знаходження вихідних слів.	2
10	Побудова автоматів Милі і Мура.	2
11	Побудова еквівалентних автоматів. Мінімізація станів повних автоматів.	2
12	Знаходження покриваючого автомата для мінімізації часткових автоматів.	2
13	Побудова графа розміток, з'ясування живучості та стійкості переходів в заданій мережі Петрі при заданій розмітці.	2
14	Побудова мереж Петрі.	2
15	Кодування інформації за допомогою алгоритмів Фано і Хаффмена.	2
16	Кодування та декодування інформації за допомогою алгоритмів LZW, RLE.	2
17	Кодування та декодування інформації за допомогою алгоритму BWT.	2
	Разом	32

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Відпрацювання матеріалів лекційних занять за темами 1	5
2	Відпрацювання матеріалів лекційних занять за темами 2, 3	15
3	Відпрацювання матеріалів лекційних занять за темою 4	12
4	Відпрацювання матеріалів лекційних занять за темою 5	8
5	Відпрацювання матеріалів лекційних занять за темою 6	10
6	Виконання розрахункової роботи	6
	Разом	56

9. Індивідуальні завдання

Розрахункова робота на тему «Алгоритми оптимізації на графах» (6 год.).

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, консультацій, а також самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою..

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, підсумковий контроль у вигляді іспиту.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	3	0...3
Робота на практиці	3...5	2	6...10
Модульний контроль	3...5	2	6...10
Змістовий модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	3	0...3
Робота на практиці	3...5	2	6...10
Модульний контроль	3...5	2	6...10
Змістовий модуль 3			
Робота на лекціях	0...1	3	0...3
Робота на практиці	3...5	2	6...10
Модульний контроль	3...5	2	6...10
Виконання і захист розрахункової роботи	8...10	3	24...30
Усього за семестр			60...100

Контроль знань при проведенні практичних занять оцінюється за такими шкалами:

- повна відповідь на питання — +1 бал;
- відсутність на занятті — -1 бал.

Поточний модульний контроль передбачає виконання 3-х контрольних завдань (максимум 25 балів за кожне) і індивідуальне завдання у вигляді РР (максимальна кількість балів — 25).

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знати базові поняття комбінаторики;
- знати базові поняття теорії графів;
- знати базові поняття теорії кінцевих автоматів;
- знати базові поняття з теорії мереж Петрі;
- знати базові поняття з теорії кодування.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- вміти розв'язувати завдання з комбінаторики;
- вміти застосовувати на практиці алгоритми оптимізації для задач теорії графів;
- вміти мінімізувати кількість станів кінцевого та часткового автоматів;
- вміти побудувати граф розміток для даної мережі Петрі;
- вміти кодувати та декодувати інформацію за допомогою алгоритмів компресії

Семестровий контроль у вигляді іспиту проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з двох теоретичних запитань та одного практичного, максимальна кількість за кожне теоретичне питання складає 30 балів і за практичне — 40 балів.

Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Виконати усі три модульних контролі та індивідуальне завдання не менше ніж на 60 балів в сумі.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум, Виконати усі три модульних контролі та індивідуальне завдання не менше ніж на 75 балів в сумі.

Відмінно (90-100). Здати всі контрольні точки та індивідуальне завдання з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та уміти їх застосовувати.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Холодний М.Ф., Яремчук В.П. Теорія автоматів. Учебн. посібник. — Харків: ХАІ, 1991.
2. Холодний М.Ф., Яремчук В.П. Елементи загальної алгебри і теорія кодування. Учебн. посібник. — Харків: ХАІ, 1991.

14. Рекомендована література

Базова

1. Бардачов Ю. М., Соколова Н. А., Ходаков В. Є. Дискретна математика: Підручник для студентів вузів: гриф МОН/под ред. В. Є. Ходакова. -К.:Вища школа, 2002. -287 с. Шифр: 519
2. Бардачов Ю. М., Соколова Н. А., Ходаков В. Є. Дискретна математика: підручник: гриф МОН України/Ходаков В. Є. (ред.) .-2-ге вид., перероб. і доп. —К.:Вища школа, 2007.—383 с. Шифр: 519
3. Оре О. Теория графов/Воробьева Н.Н.-2-е изд., стереотип. — М.:Наука, 1980. — 336с. Шифр: 519
4. Харарі Ф. Теорія графів. — М.: Мир, 1973.
5. Сигорский В.П. Математический аппарат инженера. — 2-е изд., стереотип.- К.:Техніка, 1977. — 768с.-Библиотека инженера. Шифр: 51
6. Яблонский С. В. Введение в дискретную математику: учеб. пособие для студентов вузов. — 2-е изд., перераб. и доп.-М.:Наука, 1986. -384 с. Шифр: 519
7. Петерсон Дж. Мережі Петрі. — М.: Мир, 1973.

Допоміжна

3. Горбатов В.А. Основы дискретной математики — М.: Висш. шк., 1986.
4. Ерусалимський Я.М. Дискретна математика. — М.: Вузівська книга, 1999.
5. Нефедов В.Н., Осипова В.А. Курс дискретної математики. — М.: Видавництво МАІ, 1992.
6. Новіков Ф.А. Дискретна математика для програмістів. Підручник — Санкт-Петербург: Пітер, 2001.
7. Фрідман А., Менон П. Теорія проектування схем, перемикачів. — М.: Мир, 1978.
8. Баранов С. І. Синтез мікропрограмних автоматів. —Ленінград: «Енергія», 1979.
9. Гилл А. Введеніє в теорію кінцевих автоматів. — М.: Наука. 1966.
10. Горбатов В.А. Основы дискретной математики. — М.: Висш. шк., 1986.
11. Кузнецов А.П., Адельсон-Вельський Г.М. Дискретна математика для інженерів. — М.: Энергоіздат, 1988.
12. Оре О. Теорія графів. — М.: Наука. 1968.
13. Пападімітріу Х., Стайгліц К. Комбінаторная оптимізація. Алгоритми і складність. — М.: Мир, 1985.